

PRÍPRAVA ŠTUDENTOV STU V OBLASTI KOMUNIKAČNÝCH A KOOPERAČNÝCH SPÔSOBILOSTÍ.

TRAINING STU STUDENTS IN COMMUNICATION AND COOPERATION SKILLS

Jan KOSTELNÍK, Miroslava BOŠNÁKOVÁ

Autori : **Doc. PhDr. Ing. Jan Kostelník, PhD., Ing. Miroslava Bošnáková**
Pracovisko: **Ústav inžinierskej pedagogiky a humanitných vied, Katedra inžinierskej pedagogiky a psychológie, Materiálovotechnologická fakulta STU**
Adresa: **Paulínska 16, 917 22 Trnava, Slovensko**
Tel.: **00421 908 045901,**
E-mail: Jan.Kostelnik@stuba.sk miroslava.bosnakova@chello.sk

Abstract

V príspevku uvádzame opis a čiastkové výsledky diagnostického výskumu, zameraného na vzťahy medzi učiteľmi a študentmi STU a na prípravu študentov STU v oblasti komunikačných, kooperačných a cudzojazyčných spôsobilostí.

In the following article partial results of a diagnostic research are published. The research was focused on the relationship between teachers and students at STU and on the training of STU students in the sphere of communicative, cooperative and foreign-language skills.

Key words

vzťahy medzi učiteľmi a študentami, komunikačné spôsobilosti, kooperačné spôsobilosti, cudzojazyčné spôsobilosti

teacher-student relationship, communicative skills, cooperative skills, foreign language skills

Úvod

V roku 2005 sme v denníku Sme a jeho prílohe Kariéra každý týždeň sledovali a vyhodnotili 330 inzerátov potencionálnych zamestnávateľov absolventov STU. Z pätnástich najfrekvencovanejších požiadaviek zamestnávateľov boli štyri zamerané na **cudzojazyčné spôsobilosti** (v poradí anglický, nemecký, francúzsky a ruský jazyk), dve na **komunikačné spôsobilosti** (komunikačné a prezentačné spôsobilosti) a dve na **kooperačné spôsobilosti** (pripravenosť na tímovú prácu a čiastočne aj organizačné a riadiace spôsobilosti).

V januári 2006 sme predložili 25 vysokoškolským učiteľom zo šiestich fakúlt STU anketu, ktorej otázky boli zamerané na kvalitu prípravy absolventov STU. Podľa ich názorov patrí medzi najdôležitejšie požiadavky praxe na absolventov STU: odborná pripravenosť, **jazykové spôsobilosti**, flexibilita, práca s PC, samostatnosť, **pripravenosť na tímovú prácu a komunikatívnosť**.

Skutočnosti uvedené v predchádzajúcom texte sú hlavným dôvodom, prečo sa pri riešení **grantovej úlohy VEGA č. 1/2533/05** orientujeme na možnosti skvalitňovania komunikačných a kooperačných kompetencií v príprave študentov STU. V akademickom roku 2005/2006 sme predložili študentom štyroch fakúlt STU dotazník, zameraný na úroveň ich vysokoškolskej prípravy v oblasti komunikačných a kooperačných spôsobilostí. Zaujímali sme sa tiež o prípravu študentov na všeobecnú a profesijnú komunikáciu v cudzom jazyku a o úroveň medziľudských vzťahov, ktorá s kvalitou prípravy v oblasti komunikačných a kooperačných spôsobilostí bezprostredne súvisí.

V príspevku uvedieme opis a čiastkové výsledky výskumu, ich stručnú analýzu a námety na skvalitnenie prípravy študentov STU v oblasti komunikačných, kooperačných a cudzojazyčných spôsobilostí.

Diagnostický výskum a jeho čiastkové výsledky

Cieľmi diagnostického výskumu bolo zistiť a porovnať názory respondentov na úroveň medziľudských vzťahov medzi učiteľmi a študentmi, na úroveň prípravy študentov v oblasti komunikačných a kooperačných spôsobilostí a na komunikáciu v cudzom jazyku. Respondentmi výskumu bolo **250 študentov denného inžinierskeho štúdia**. Z toho bolo 110 zo Stavebnej fakulty (SvF), 40 z Fakulty architektúry (FA), 50 z Fakulty chemickej a potravinárskej technológie (FCHPT) a 50 z Materiálovotechnologickej fakulty (MTF).

Použitý dotazník obsahoval 36 položiek a bol rozdelený do troch častí: vzťahy medzi učiteľmi a študentmi, výučba cudzích jazykov a rozvoj komunikačných a kooperačných spôsobilostí. Respondentom sme predložili výroky, ku ktorým sa vyjadrovali na 7 bodovej stupnici. Odpoveď mala podobu čísiel od 1 do 7 a vyjadrovala stupnicu od **úplného súhlasu (číslo 1) s uvedeným výrokom, po úplný nesúhlas (číslo 7) s uvedeným výrokom. Ak sa nevedeli vyjadriť, zakrúžkovali písmeno N**, číslo 4 vyjadrovalo neutrálne hodnotenie. V otvorených položkách ku každej z uvedených oblastí sme respondentov vyzvali, aby bližšie opísali pociťované **nedostatky** a uviedli **odporúčania** na ich zmiernenie.

Názory respondentov na vzťahy medzi učiteľmi a študentmi

Pri efektívnom využívaní aktivizujúcich a dialogických metód a skupinových sociálnych foriem práce vo vysokoškolskej výučbe je dôležitým činiteľom úroveň vzťahov medzi učiteľmi a študentmi. V nasledujúcich dvoch tabuľkách sú spracované odpovede respondentov na dve zatvorené položky dotazníka. V ďalších dvoch položkách sme respondentov požiadali, aby uviedli nedostatky v oblasti medziľudských vzťahov a odporúčania na ich skvalitnenie.

ODPOVEDE RESPONDENTOV NA POLOŽKU: ĽUDSKÉ VZŤAHY MEDZI UČITEĽMI A ŠTUDENTMI POVAŽUJEM ZA VEĽMI DOBRÉ

Tabuľka 1

Hodnotenie	SvF	FA	MtF	FCHPT	SUMA	Percento
1	4	1	5	0	10	4,3%
2	26	3	7	8	44	19,1%
3	16	6	10	0	32	13,9%
4	20	8	17	28	73	31,7%
5	20	2	3	0	25	10,9%
6	16	6	6	9	37	16,1%
7	8	3	2	3	16	7,0%
N	0	1	0	2	3	1,3%

Z tabuľky vidíme, že najviac respondentov volilo neutrálnu odpoveď č. 4. U tejto položky prevažovali pozitívne vyjadrenia nad negatívnymi, napr. u študentov z MTF STU v pomere 2:1 (22:11).

ODPOVEDE RESPONDENTOV NA POLOŽKU: S NEPRIATEĽSKÝM POSTOJOM UČITEĽOV SOM SA POČAS ŠTÚDIA NESTRETOL

Tabuľka 2

Hodnotenie	SvF	FA	MtF	FCHPT	SUMA	Percento
1	6	5	10	5	26	10,8%
2	28	1	5	0	34	14,2%
3	12	2	6	14	34	14,2%
4	7	3	7	5	22	9,2%
5	16	4	3	0	23	9,6%
6	18	7	12	12	49	20,4%
7	19	8	4	14	45	18,8%
N	4	0	3	0	7	2,9%

Rozvoj komunikačných a kooperačných spôsobilostí študentov predpokladá primerane uvoľnenú, kolegiálnu atmosféru, bez vzájomných nepriateľských postojov a prejavov agresivity. Takmer polovica respondentov uviedla, že sa počas štúdia stretla s nepriateľskými postojmi učiteľov. U študentov MTF mierne prevažovali pozitívne vyjadrenia nad negatívnymi vyjadreniami.

V prvej otvorenej položke sme respondentov vyzvali, aby uviedli nedostatky v oblasti medziľudských vzťahov na vlastnej fakulte. Z odpovedí vyberáme:

- „učitelia sa správajú nadradene a neakceptujú názory študentov;
- arogantný prístup niektorých učiteľov a neochota priznať si chybu;
- neochota učiteľov diskutovať a konzultovať;
- nedostatočná komunikácia a neosobný prístup a výsmech miesto vysvetlenia;
- nulová znalosť didaktických zásad a dlhoročný zaužívaný štýl vyučovania“.

V druhej otvorenej položke sme respondentov požiadali, aby uviedli odporúčania ku skvalitneniu vzťahov medzi učiteľmi a študentmi na vlastnej fakulte. Z odpovedí vyberáme:

- „individuálny prístup k študentom a viac kolegiality;
- tvorba skupín s menším počtom študentov;
- ochota učiteľov komunikovať a dohodnúť sa so študentmi;
- spoločné akcie študentov a učiteľov (napr. exkurzie);
- otvorenosť, dialóg, ľudskosť a občas by sa mohli aj usmiať“;

Názory respondentov na výučbu cudzích jazykov a rozvoj komunikačných spôsobilostí v cudzom jazyku

Zamestnávateľia očakávajú od absolventov STU spôsobilosť komunikovať najmenej v jednom cudzom jazyku na všeobecné i odborné témy. V nasledujúcich tabuľkách sú spracované odpovede respondentov na dve zo zatvorených položiek.

ODPOVEDE RESPONDENTOV NA POLOŽKU: ODPORÚČAM ROZŠÍRIŤ ROZSAH VÝUČBY CUDZÍCH JAZYKOV POČAS ŠTÚDIA

Tabuľka 3

Hodnotenie	SvF	FA	MtF	FCHPT	SUMA	Percento
1	36	12	18	38	104	44,1%
2	17	8	11	0	36	15,3%
3	18	1	5	7	31	13,1%
4	6	3	5	0	14	5,9%
5	6	0	2	2	10	4,2%
6	12	2	2	0	16	6,8%
7	11	3	3	3	20	8,5%
N	0	1	4	0	5	2,1%

Z tabuľky 3 vidíme, že väčšina respondentov nepovažovalo hodinový rozsah výučby jazykov na fakulte za optimálny a odporúčalo ho rozšíriť. Veľmi silne túto požiadavku zdôraznilo 44.1 % respondentov.

ODPOVEDE RESPONDENTOV NA POLOŽKU: UČITELIA NÁS ČASTO ZAPÁJALI DO ROZHOVOROV A DISKUSIÍ V CUDZOM JAZYKU

Tabuľka 4

Hodnotenie	SvF	FA	MtF	FCHPT	SUMA	Percento
1	0	5	7	2	14	5,8%
2	11	5	7	0	23	9,6%
3	15	7	9	9	40	16,7%
4	20	2	9	5	36	15,0%
5	29	5	5	0	39	16,3%
6	21	4	9	27	61	25,4%
7	14	1	2	5	22	9,2%
N	0	1	2	2	5	2,1%

Ako je zrejmé z tabuľky 4, viac ako polovica respondentov uviedla, že učitelia ich málo zapájajú do rozhovorov a diskusií v cudzom jazyku.

V prvej otvorenej položke sme respondentov vyzvali, aby uviedli nedostatky pri výučbe cudzích jazykov na fakulte. Z odpovedí vyberáme:

- o „nedostatočný hodinový rozsah výučby;
- o nedostatočná odborná slovná zásoba, absencia tém z praxe
- o malý výber jazykov a žiadny zahraničný lektor;
- o nedostatočná komunikácia učiteľ- študent, málo konverzácie;
- o zlé zatriedenie začiatočníkov a pokročilých;
- o žiadny individuálny prístup, veľa študentov na jedného učiteľa;
- o zbytočné memorovanie a málo vlastných prezentácií“.

V druhej otvorenej položke sme respondentov požiadali, aby uviedli odporúčania ku skvalitneniu výučby cudzích jazykov na fakulte (rozsah, organizácia výučby, zameranosť na komunikáciu, možnosť voľby jazyka, a i). Z odpovedí vyberáme:

- ♦ „zatriedenie študentov do skupín podľa úrovne ich vedomostí;
- ♦ častejšia výučba jazyka ako 1x týždenne a využívanie zahraničných lektorov;
- ♦ rozšíriť rozsah výučby na viac semestrov a viac hodín týždenne;
- ♦ viac diskusií a konverzácie, menej gramatiky a študentov v skupine (max. 10);
- ♦ popri učebnici používať aj články v odborných časopisoch;
- ♦ zvýšenie odbornosti a príprava na vedecké konferencie
- ♦ viac cudzích jazykov možnosť výberu počas celého štúdia;
- ♦ viac komunikácie a využitie modelových situácií vo výučbe;
- ♦ zavedenie výučby cudzieho jazyka aj na inžinierskom stupni štúdia“.

Názory respondentov na rozvoj komunikačných a kooperačných spôsobilostí

V našom dotazníku sme použili 15 položiek zameraných na rozvoj komunikačných a kooperačných spôsobilostí na fakultách STU. V nasledujúcich tabuľkách sú spracované odpovede respondentov na štyri zatvorené a štyri otvorené položky.

ODPOVEDE RESPONDENTOV NA POLOŽKU: UČITELIA NÁS ČASTO ZAPÁJALI DO ODBORNÝCH ROZHOVOROV A DISKUSIÍ

Tabuľka 5

Hodnotenie	SvF	FA	MtF	FCHPT	SUMA	Percento
1	0	0	0	1	1	0,4%
2	7	1	6	0	14	5,9%
3	22	6	9	12	49	20,5%
4	10	6	14	12	42	17,6%
5	26	5	8	0	39	16,3%
6	35	8	10	22	75	31,4%
7	10	0	2	3	15	6,3%
N	0	3	1	0	4	1,7%

ODPOVEDE RESPONDENTOV NA POLOŽKU: UČITELIA OD NÁS ČASTO VYŽADOVALI VLASTNÚ PREZENTÁCIU REFERÁTOV, ESEJÍ, PROJEKTOV A INÝCH ODBORNÝCH ZADANÍ

Tabuľka 6

Hodnotenie	SvF	FA	MtF	FCHPT	SUMA	Percento
1	4	1	15	11	31	12,9%
2	11	2	13	0	26	10,8%
3	14	3	13	15	45	18,7%
4	13	6	5	8	32	13,3%
5	26	4	3	0	33	13,7%
6	29	5	1	11	46	19,1%
7	13	8	0	5	26	10,8%
N	0	2	0	0	2	0,8%

Z výsledkov uvedených v tabuľkách 5 a 6 vidíme, že s frekvenciou odborných diskusií medzi učiteľmi a študentmi vyjadřila väčšina respondentov svoju nespokojnosť. Mierna

nespokojnosť prevažovala aj s frekvenciou aktivít zameraných na vlastné prezentácie referátov, projektov a esejí a iných odborných zadaní študentmi.

ODPOVEDE RESPONDENTOV NA POLOŽKU: UČITELIA NÁM ČASTO ZADÁVALI PROJEKTY A SEMINÁRNE PRÁCE, KTORÝCH RIEŠENIE VYŽADOVALO SPOLUPRÁCU DVOCH ALEBO VIACERÝCH ŠTUDENTOV

Tabuľka 7

Hodnotenie	SvF	FA	MtF	FCHPT	SUMA	Percento
1	6	1	14	7	28	11,2%
2	8	2	9	0	19	7,6%
3	18	2	14	16	50	20,1%
4	14	5	6	7	32	12,9%
5	21	7	3	0	31	12,4%
6	34	7	3	15	59	23,7%
7	18	4	1	5	28	11,2%
N	0	2	0	0	2	0,8%

ODPOVEDE RESPONDENTOV NA POLOŽKU: UČITELIA NÁS ČASTO VIEDLI K TÍMOVEJ SPOLUPRÁCI

Tabuľka 8

Hodnotenie	SvF	FA	MtF	FCHPT	SUMA	Percento
1	4	1	6	6	17	7,2%
2	12	0	9	0	21	8,9%
3	5	1	10	24	40	16,9%
4	8	9	15	11	43	18,2%
5	22	4	6	0	32	13,6%
6	33	8	0	2	43	18,2%
7	18	6	4	10	38	16,1%
N	1	1	0	0	2	0,8%

Po analýze odpovedí uvedených v tabuľkách 7 a 8 je zrejmé, že respondenti vyjadrili miernu nespokojnosť s frekvenciou projektov a seminárnych prác, ktorých riešenie vyžaduje spoluprácu dvoch alebo viacerých študentov. Takmer polovica respondentov vyjadrila svoju nespokojnosť s vedením študentov k tímovej spolupráci.

V prvých dvoch otvorených položkách sme respondentov vyzvali, aby uviedli nedostatky v štúdiu na fakulte, súvisiace s pripravenosťou v oblasti rečovej komunikácie a s pripravenosťou na tímovú spoluprácu. Z odpovedí zameraných na **nedostatky v rečovej komunikácii** vyberáme:

- „od študentov je málo vyžadovaná odborná komunikácia;
- nedostatočná prezentácia prác;
- väčšina zadaných prác je iba písomnou formou;
- nedostatok možností prezentovať svoje výsledky;
- neochota pedagógov komunikovať“.

Z odpovedí zameraných na nedostatky v oblasti tímovej spolupráce vyberáme:

- „skoro žiadna tímová práca;
- málo príležitostí na uplatnenie tímovej spolupráce;
- je ťažké vytvoriť tím, keď nie je možné spoľahnúť sa na všetkých členov
- rovnako;
- tímová práca je mnohokrát vykonávaná iba jedným študentom;

- učitelia nútia študentov k individuálnosti, práca v skupine je ojedinelá;
- nedostatočná prezentácia prác;
- neochota niektorých katedier poskytovať materiály“.

V ďalších dvoch otvorených položkách sme respondentov vyzvali, aby uviedli odporúčania ku skvalitneniu prípravy v oblasti rečovej komunikácie a prípravy študentov v oblasti tímovej spolupráce. Z **odporúčaní** ku skvalitneniu prípravy v **oblasti rečovej komunikácie** vyberáme:

- „prezentácia projektu a jeho obhajoba v rámci skupiny študentov na úrovni odboru;
- viac diskutovať o rôznych odborných témach a rozširovať spoluprácu s firmami na skutočných projektoch;
- premietanie filmov súvisiacich s výučbou a častejšie diskusie;
- možnosť študentov zúčastniť sa na konferenciách a školeniach, odborných stážach;
- prezentovanie BP a DP aj v cudzom jazyku;
- zaradenie väčšieho rozsahu seminárov do výučby“.

Z **odporúčaní** ku skvalitneniu prípravy v **oblasti tímovej spolupráce** vyberáme:

- „viac priestoru a času na tímovú prácu;
- viac spolupráce medzi laboratóriami a ústavmi v rámci fakulty;
- zintenzívnenie spolupráce s podnikmi;
- presné zadelenie jednotlivých pracovných častí študentom;
- od začiatku štúdia viesť študentov k tímovej spolupráci;
- práca na cvičeniach v skupine;
- každý člen tímu bude mať svoju úlohu, za ktorú bude zodpovedný;
- práca na ročníkových prácach v skupinách;
- zadávanie kolektívnych projektov;
- organizovanie workshopov;
- zadávanie spoločných projektov, stretnutie členov tímu pred začiatkom spoločnej práce a spoločná prezentácia výsledkov“.

Záver

Komunikačné a kooperačné spôsobilosti si osvojujeme v priebehu celého života, hlavne zámerným učením, ale niekedy aj spontánne. Proces utvárania a rozvoja spôsobilostí ovplyvňujú naše vedomosti, návyky, schopnosti, skúsenosti, postoje, hodnotové orientácie, motivácia a ďalšie faktory. Dôležitým činiteľom pri tréningu komunikačných a kooperačných spôsobilostí je úroveň vzťahov medzi učiteľmi a študentmi. Rozvoj komunikačných a kooperačných spôsobilostí študentov pokračuje aj pri štúdiu na vysokej škole. Pri ďalšom riešení **grantovej úlohy VEGA č. 1/2533/05** sa budeme orientovať na didaktické možnosti skvalitňovania komunikačných a kooperačných kompetencií v príprave študentov STU.